

JOURNAL OF RESEARCH
IN EDUCATION AND SOCIETY
EĞİTİM VE TOPLUM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
ISSN: 2458 - 9624 (Online)

Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES, 4(2), 102-123, 2017

HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ*

ANALYSIS OF LIFE STUDIES COURSE CURRICULUM IN TERMS OF TEACHERS' OPINIONS

Talip ÖZTÜRK¹ ve Ömer KALAFATCI²

¹ Ordu Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Ordu, Türkiye, ozturk_talip@hotmail.com,

² Vakıfbank İlkokulu, Ordu, Türkiye, oklft@hotmail.com

Gönderim Tarihi: 27.07.2017

Düzeltilme Tarihi: 21.11.2017

Kabul Tarihi: 28.11.2017

Öz

Bu araştırma, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının temel öğelerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amacıyla veri toplamaya yönelik betimsel tarama modeli bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu, Ordu-Altınordu ilçesi kapsamında 33 ilkokulda görev yapan 387 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracına yapılan güvenirlik ve geçerlik analizi sonucunda Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.974 olarak bulunmuştur. Verilerin analizi bilgisayarda SPSS 18.0 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Sonuç olarak; programda yer alan kazanımların, bilimsel araştırma ve öğrenme merakını artırıcı, yaratıcılığı ve üstbilişsel becerileri geliştirir nitelikte olmaları gerektiği; programda yer alan etkinliklerin bilgi olarak doyuruculuğu, süre olarak yeterliği, bilimsel araştırma merakını artırması ve etkinlik sayısının yeterli olması konularında düzenlemeler yapılması gerektiği; temaların ilgi çekici metinler ve konu başlıkları içermesi, içerik olarak yeterli ve doyurucu bilgi taşıması, temaların içerdiği bilgi ve kavramların öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine uygunluğu noktalarında düzenlemeler yapılmasının olumlu olacağı görülmüştür. Ayrıca programdaki ölçme değerlendirme yöntemlerinin yeterli olmadığı, programa farklı yöntem ve tekniklerin eklenmesinin uygun olacağı tespit edilmiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının tüm boyutlarıyla eksik yönlerinin gözden geçirilmesi, bilimsel gelişme ve yeniliklere bağlı olarak yetersiz görülen kısımlarının güncellenmesi ve daha işlevsel hale getirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmış ve bu sonuçlar 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programları'nda yapılan temel değişiklikler ile tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi dersi öğretim programı, Öğretmen görüşleri, Program değerlendirme, Tarama modeli

Abstract

This study aims to examine the basic elements of the Life Studies Course Curriculum in terms of teachers' opinions by using the descriptive survey method for collecting the data. The sampling of the study consists of 387 classroom teachers working at 33 primary schools in Altınordu, a town in Ordu. As a result of the reliability and validity analysis performed on the data collection tool, the

*Bu çalışma Ömer Kalafatçı'nın "Hayat Bilgisi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Ordu ili örneği)" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Atf için Künye Bilgisi: Öztürk, T. & Kalafatçı, Ö. (2017). Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *JRES, 4(2), 102-123.*

Cronbach Alpha reliability coefficient was found to be 0.974. The analysis of the data was carried out on the computer using the SPSS 18.0 statistical program. The results of the study revealed that the learning outcomes in the curriculum should be able to enhance the curiosity of scientific research and learning, and should improve creativity and metacognitive skills. The results of the study also implied that arrangements should be made on the activities covered in the curriculum in terms of their sufficiency of information and duration of time, of improvement in the curiosity of scientific research, and of sufficiency of the number of activities. Furthermore, it was observed that the themes should include interesting texts and topics and should provide adequate and satisfactory information in terms of content, and that the information and concepts included in the themes should be in accordance with the readiness levels of the students. In addition, it was identified that the methods of measurement and evaluation in the curriculum are not sufficient, and that it is appropriate to add different methods and different methods and techniques to the curriculum. The inadequate parts of the Life Studies Curriculum should be revised with its all aspects, should be updated, and should be made more functional in line with the scientific developments and innovations. These results were discussed in relation to the fundamental changes made in the Life Studies Course Curriculum of 2015 and 2017.

Keywords: Life Studies course curriculum, Teachers' views, Curriculum evaluation, Survey method

Giriş

Program geliştirme, gerek okul içinde gerek okul dışında, Milli Eğitimin ve okulun amaçlarını etkinlikle geliştirmek ve gerçekleştirmek üzere düzenlenen içerik ve faaliyetlerin, uygun yöntem, teknik, araç ve gereçlerle geliştirilmesine yönelik koordine çabaların tümüdür (Varış, 1988, s.21). Eğitim programlarının geliştirilmesi gelişigüzel yapılamaz, program geliştirmenin nitelikli yapılması için amaçlar, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme alanlarında analizlerin yapılması gerekir (Uçan, 1989, s.59). Eğitim programları bir defa yapılan ve sona eren çalışma ürünleri değildir. Hazırlanan eğitim programlarının sürekliliğini ve güncelliğini sağlamak için programlar esnek hazırlanmalı, çeşitli sosyal ve ekonomik şartlara göre düzenlenebilmelidir (Büyükkaragöz, 1997). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) program geliştirme çalışmalarında katılımcılık ilkesine dayalı dinamik bir yaklaşımı esas almaktadır. Bu olgu, hızlı sosyal değişme süreçlerini yaşayan toplumların kendi eğitim sistemlerini küresel rekabete karşı sürekli canlı tutma hedefi açısından bir zorunluluktur (MEB, 2009, s.7).

Program geliştirme çalışmaları dinamik bir süreç olup bu süreçte programlar sürekli olarak değerlendirilip iyileştirilmelidir. Hayat bilgisi öğretim programlarının uygulamadaki durumunun belirlenmesi için de gerekli değerlendirme işlemlerinin yapılması önemlidir. Bu aşamada görüşleri en önemli olan paydaş ise programın uygulayıcısı olan öğretmenlerdir. Bu nedenle programların etkililiğine karar vermede ve değerlendirmede öğretmenlerin tecrübelerine ve görüşlerine önem verilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Saylan, 2001). Bu nedenle değerlendirme çalışmalarındaki verilerden hareketle, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim

Programı yeniden gözden geçirilerek Talim ve Terbiye Kurulunun 14.05.2009 tarih ve 70 sayılı kararı ile İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1-3) Öğretim Programı kabul edilmiştir. Bu bağlamda Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında ihtiyaçları karşılamaya yönelik zaman içerisinde çeşitli değişiklikler meydana gelmiştir.

İlkokullarda Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi dersleri öğretimin temelini oluşturur. Bu derslerden Hayat Bilgisi dersi, toplu öğretim yaklaşımına dayalı olarak oluşturulmuş bir derstir. Hayat Bilgisi kapsam olarak Türkçe, Matematik, Resim, Müzik, Beden Eğitimi dersleriyle iç içedir (Güleryüz, 2008). Hayat Bilgisi dersi, çocukların eğitim sistemlerinin genel amaçları doğrultusunda hem bireysel hem de toplumsal olarak faydalı birer vatandaş olması ve içinde buldukları çevreye uyum sağlamalarına yardımcı olacak temel yaşam becerilerini kazanmaları açısından oldukça önemli bir derstir (Çalışır, 2011). Hayat Bilgisi dersiyle kendisini ve çevresini tanıyan, kendini geliştirerek çevresine uyum gösteren, çok yönlü, yaratıcı düşünme, problem çözme gibi üst düzey bilişsel ve duyuşsal özellikleri kazanan bireyler çevresi ve yaşamı ile ilgili ilk duygu, düşünce ve izlenimlerini de bu ders sayesinde biçimlendirir (Özden, 2005).

Çocukların kendilerini, çevrelerini, içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanan bu ders 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009 ve 2015 ilköğretim programlarında yer almıştır. Hayat Bilgisi dersi; çocuğun günlük yaşama uyum sağlayabilmesine yardımcı olan, karşılaştığı sorunlara çözüm yolları üretmesinde ona yol gösteren, yakın ve uzak çevresini tanımasını, bilinçli bir tüketici, sorumlu bir yurttaş olmasını amaçlayan derslerden biridir. Bu bağlamda, öğrenciler için son derece önemli olan Hayat Bilgisi dersinin öğretim programı da programın uygulayıcısı öğretmenlere yol gösterici olması sebebiyle önem arz eder. Program geliştirmeyi, eğitim programlarının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme ögeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü ya da düzenlenmiş programın, uygulamada araştırma sonuçlarına ve dönütlere göre sürekli geliştirilmesi olarak tanımlanabilir (Demirel, 2001). Öğretim programının içeriğinin öğretmenlerce nasıl algılandığı, ne derece uyarlanabilir olduğu programın işlevselliği açısından önemlidir. Bu araştırma ile programın uygulayıcısı öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı hakkındaki görüş ve düşünceleri, programın olumlu ve olumsuz yönlerini belirleme noktasında bir dönüt ifade etmektedir. Öğretmenlerin görüşleri programı daha etkin hale getirecek fikirleri oluşturacak, program geliştirme faaliyetlerinde dikkate alınacak noktalar ortaya koymaktadır (Öztürk & Kalafatçı, 2016). Konuyla ilgili Balıkesir, Şanlıurfa, Kayseri, Uşak, Kars, Aydın, Erzurum, Eskişehir, Bursa illerinde benzer araştırmalar yapılmıştır (Acat & Uzunkol, 2007;

Alak, 2011; Demir, 2007; Güleler, 2010; Kayalar, 2007; Şenay, 2015; Tuncer, 2009; Türkyılmaz, 2011; Uğur, 2006). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı hakkındaki öğretmen görüşlerini inceleyen bu çalışma 2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ilgili Ordu ilinde yapılan ilk kapsamlı çalışma olmasından dolayı önemlidir. İlgili araştırmalara göre çalışma grubunun farklı olması, konuyla ilgili alan yazına katkı sağlayacak bir husus olarak görülebilir.

Bu çerçevede “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusu bu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır. Bu araştırma ile 2009 yılından bu yana uygulanmakta olan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının temel öğelerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın yapıldığı zaman diliminde 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı kabul edilmiş ancak; uygulanmaya başlanmamış ve öğretmenlerin yeni programla ilgili uygulamaya dönük deneyimleri oluşmamış olduğundan sağlıklı bir analiz yapılamayacağı öngörülmüştür. Bu yüzden bu çalışmada 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmiştir. Çalışmanın uygulanmasından sonraki dönemlerde yürürlüğe giren 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programları da incelenmiş ve bu çalışmanın sonuçları ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi gerçekleştirilmiştir.

Demirel’e (2002) göre eğitim programının dört temel ögesi vardır. Bunlar, hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirmedir. Bu çerçevede, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının kazanımları, etkinlikleri, temaları ve ölçme değerlendirme boyutu esas alınarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan;

- a) Kazanımlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- b) Etkinliklere ilişkin görüşleri nelerdir?
- c) Temalara ilişkin görüşleri nelerdir?
- d) Ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, 2009 yılında uygulamaya konulan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının temel öğelerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amacıyla veri toplamaya yönelik

betimsel nitelikli tarama modeli bir çalışmadır. Karasar'a (2008) göre "tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır". Bu doğrultuda, bu çalışmada da tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ordu-Altınordu merkez ilçesi kapsamında 10'u köy 23'ü şehir merkezinde olmak üzere toplam 33 ilkokulda görev yapan 387 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi, Uygulanması ve Verilerin Analizi

Veri toplama aracı, sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir. 1, 2 ve 3. sınıf öğretmenlerinden uygulamakta oldukları Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını; 4. sınıf öğretmenlerinden ise önceki yılda uyguladıkları Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını değerlendirmeleri istenmiştir. Veri toplama aracı geliştirilirken ilgili alanyazın taranmış ve alanda yapılan önceki araştırmalar incelenmiştir. Uygulanmakta olan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı incelenmiş, sınıf öğretmenlerinden ve alanda uzman kişilerden görüş ve dönüt alınarak önce 85 maddeden oluşturulan veri toplama aracı hazırlanmıştır. Sosyo-ekonomik olarak homojen bir yapı sağlanabilmesi amacıyla, Ordu ili Altınordu ilçesinde bulunan 2'si köy 3'ü şehir merkezi olmak üzere toplam 5 okuldan 80 sınıf öğretmenine ön uygulama yapılmış, bu veriler ışığında geçerlik, güvenirlik ve faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.974; kazanımlar alt boyutu için 0.952, etkinlikler alt boyutu için 0.955, temalar alt boyutu için 0.952, ölçme değerlendirme alt boyutu için 0.882 olarak bulunmuştur. Ayrıca yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Testi uygulanmış ve KMO ($p=0.86>.06$) ve Bartlett ($p=0.00<0.05$) ile anlamlı bulunmuş, ölçeğin faktör analizi uygulamaya uygun olduğu kabul edilmiştir. Kaiser'in ölçüsü, korelasyon katsayılarının karelerinin toplamının, bu toplama kısmi korelasyonların karelerinin toplamının eklenmesiyle ortaya çıkan değere oranıdır. Kısmi korelasyonlar küçük ise bu değer 1.0'a yaklaşır. İyi bir faktör analizi için, bu değer 0.6 ve üzerinde olması gerekir. (Tabachnick & Fidell, 2001). Analiz sonucunda faktörlerin ortak varyanslılık değerleri incelenmiş, faktör yükü .30'un altında olanlar faktör analizinden çıkarılarak faktör analizi yenilenmiştir. Toplam açıklanan varyansa bakıldığında özdeğeri 1'den büyük 16 faktör olduğu görülmüştür. İlk faktör varyansın % 39.9'unu açıklamaktadır. Bunun yanında oluşan faktörlerin korelasyon matrisi ise .50 ile %30'un üzerindedir.

Verilerin analizi bilgisayarda SPSS 18.0 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Analiz için veriler programa girilmiş ve öncelikle dağılımın normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığına bakılmıştır. Bunun için dağılımın aritmetik ortalamasına, standart sapmasına, çarpıklık ve basıklık (skewness-kurtosis) katsayılarına bakılmıştır. Çarpıklık basıklık değerleri (skewness = .307; kurtosis= .518) olarak bulunmuştur. Tabachnick ve Fidell'e (2001) göre çarpıklık basıklık değerinin -1.5 ile +1.5 arasında olması dağılımın normalliğini göstermektedir. Dağılımın normallik varsayımlarını karşıladığı görüldükten sonra analize geçilmiştir.

Veri toplama aracında öğretmenlerin kişisel bilgilerini içeren birinci bölümün ardından programı 4 temelde inceleyen ikinci bölüm yer almaktadır. İkinci bölümde, programda yer alan kazanımlar ile ilgili 26, etkinlikler ile ilgili 18, temalar ile ilgili 14 ve ölçme değerlendirme ile ilgili 24 madde olmak üzere toplam 82 madde yer almaktadır. Veri toplama aracı 5'li likert tipi olup, "Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Kısmen Katılıyorum, Katılmıyorum, Hiç Katılmıyorum" seçeneklerinden oluşmaktadır. Ordu Valiliğinden alınan izinle, Ordu Altınordu ilçesindeki ilkokullarda görev yapan 387 öğretmen çalışmaya katılmıştır. Maddelerin analizinin yapılabilmesi için maddeler, 1= "Hiç Katılmıyorum", 2="Katılmıyorum", 3= "Kısmen Katılıyorum", 4= "Katılıyorum", 5= "Tamamen Katılıyorum" şeklinde 1'den 5'e kadar kodlanmıştır.

Aralıkların eşit olduğu varsayımından hareketle puan aralığı şöyle hesaplanmıştır: "Puan aralığı= En yüksek puan - En düşük puan / Aralık katsayısı." Puan aralığı = $5-1/5 = 4/5 = 0.8$. Bu sonuca göre de verilerin analizi için elde edilen aritmetik ortalamalar için değerlendirme aralığı, 1.00-1.80'e kadar "Hiç Katılmıyorum", 1.81-2.60'a kadar "Katılmıyorum", 2.61-3.40'a kadar "Kısmen Katılıyorum", 3.41- 4.20'ye kadar "Katılıyorum", 4.21- 5.00'a kadar "Tamamen Katılıyorum" şeklindedir. Verilerin analizi bilgisayarda SPSS 18.0 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının öğelerine ilişkin görüşlerine ilişkin bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Kazanımlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 1'de öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının kazanımlarına ilişkin görüşlerinin dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 1.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Kazanımlarına İlişkin Dağılımlar

Maddeler	Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kısmen Katılıyor		Katılmıyor		Hiç Katılmıyor		\bar{X}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1)Kazanımlar Hayat Bilgisi dersinin genel amaçlarına uygundur.	69	17.8	222	57.4	87	22.5	9	2.3	---	---	3.90
2)Kazanımlar Türkçe yazım kurallarına uygundur.	48	12.4	231	59.7	96	24.8	12	3.1	---	---	3.81
3) Kazanımlar anlaşılır ve nettir.	72	18.6	198	51.2	108	27.9	9	2.3	---	---	3.86
4)Kazanımlar öğrencilerin bilişsel gelişim düzeylerine uygundur.	42	10.9	189	48.8	144	37.2	12	3.1	---	---	3.67
5)Kazanımlar öğrencilerin duyuşsal gelişim düzeylerine uygundur.	33	8.5	198	51.2	138	35.7	18	4.7	---	---	3.63
6) Kazanımlar öğrencilerin psiko-motor gelişim düzeylerine uygundur.	36	9.3	189	48.8	159	41.1	3	0.8	---	---	3.66
7)Kazanımlar gerçek hayata uyarlanabilir niteliktedir.	45	11.6	189	48.8	138	35.7	15	3.9	---	---	3.68
8) Kazanımlar kendi içinde tutarlıdır.	57	14.7	225	58.1	93	24.0	12	3.1	---	---	3.84
9)Kazanımlar somuttan soyuta ilkesine uygun ilerlemektedir.	54	14.0	177	45.7	138	35.7	18	4.7	---	---	3.68
10)Kazanımlar kolaydan zora ilkesine uygun ilerlemektedir.	60	15.5	195	50.4	114	29.5	18	4.7	---	---	3.76
11) Kazanımlar basitten karmaşığa ilkesine uygun ilerlemektedir.	66	17.1	186	48.1	114	29.5	15	3.9	6	1.6	3.75
12) Kazanımlar öğrencilerin gerçek yaşamdaki ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir.	42	10.9	162	41.9	159	41.1	24	6.2	---	---	3.57
13) Kazanımlar öğrencilerinin gerçek yaşamlarıyla birebir örtüşmektedir.	33	8.5	111	28.7	213	55.0	30	7.8	---	---	3.37
14) Kazanımlar öğrencilerin ilgilerini çekici niteliktedir.	30	7.8	126	32.6	177	45.7	48	12.4	6	1.6	3.32
15) Kazanımlar için belirlenen süreler uygundur.	39	10.1	150	38.8	141	36.4	48	12.4	9	2.3	3.41
16) Kazanımlar programdaki beceriler ile örtüşmektedir.	33	8.5	210	54.3	129	33.3	15	3.9	---	---	3.67
17) Kazanımlar öğrencilerin bilimsel araştırma ve öğrenme merakını artırıcı niteliktedir.	30	7.8	123	31.8	171	44.2	57	14.7	6	1.6	3.29

18) Kazanımlar öğrencilerde yaratıcı düşünme becerisi geliştirir niteliktedir.	36	9.3	114	29.5	168	43.4	63	16.3	6	1.6	3.28
19) Kazanımlar öğrencilerde eleştirel düşünme becerisi geliştirir niteliktedir.	30	7.8	141	36.4	171	44.2	45	11.6	---	---	3.40
20)Kazanımlar öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirir niteliktedir.	36	9.3	105	27.1	192	49.6	51	13.2	3	0.8	3.31
21) Kazanımlar öğrencilerin üstbilişsel becerilerini geliştirir niteliktedir.	21	5.4	108	27.9	213	55.0	42	10.9	3	0.8	3.26
22) Kazanımlar öğrencilerde millî ve manevî değerler ile etik davranışları geliştirici niteliktedir.	36	9.3	192	49.6	126	32.6	27	7.0	6	1.6	3.58
23) Kazanımlar öğrencilerde çevre bilinci oluşturacak niteliktedir.	54	14.0	174	45.0	141	36.4	18	4.7	---	---	3.68
24) Kazanımlar öğrencilerde empati ve hoşgörü davranışını geliştirici niteliktedir.	33	8.5	186	48.1	147	38.0	21	5.4	---	---	3.59
25)Kazanımlar Atatürkçülük konuları ile yeterince ilişkilendirilmiştir.	51	13.2	141	36.4	135	34.9	51	13.2	9	2.3	3.44
26) Kazanımlar ara disiplinlerle yeterince ilişkilendirilmiştir.	39	10.1	153	39.5	165	42.6	24	6.2	6	1.6	3.50
Genel Toplam/Ortalama	1125	11.1	4395	43.6	3777	37.5	705	7.0	60	0.5	3.57

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının kazanımlar boyutu incelendiğinde aritmetik ortalaması en yüksek madde ($\bar{X} = 3.90$) ile “Kazanımlar Hayat Bilgisi dersinin genel amaçlarına uygundur” ifadesidir. Aritmetik ortalaması en düşük olan madde ise ($\bar{X} = 3.26$) ile “Kazanımlar öğrencilerin üstbilişsel becerilerini geliştirir niteliktedir.” ifadesidir. Bu durumda, öğretmenlerin en çok kazanımların Hayat Bilgisi dersinin genel amaçlarına uygun olduğu konusunda, en az ise kazanımların öğrencilerin üstbilişsel becerilerini geliştirir nitelikte olduğu ifadesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Aritmetik ortalamaların ortalamasına bakıldığında $\bar{X} = 3.57$ 'dir. Bu durumda öğretmenler genel olarak programın kazanım boyutuna ilişkin “katılıyorum” seviyesinde görüş belirtmişlerdir. Kazanımlarla ilgili tüm maddelere verilen yanıtların toplamı incelendiğinde öğretmenlerin %54.7'sinin “tamamen katılıyorum ve katılıyorum”, %45.3'ünün “kısmen katılıyorum, katılmıyorum ve hiç katılmıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu sonuçlara göre, diğer maddelere göre daha düşük bir yüzde taşıyan maddelerden; kazanımların bilimsel araştırma ve öğrenme merakını artırıcı nitelikte olması, yaratıcılığı geliştirir nitelikte olması, üstbilişsel becerileri geliştirir nitelikte

olması konularında düzenlemeler yapılması gerektiği görülmektedir. Her ne kadar öğretmen görüşleri “katılıyorum” seviyesinde yoğunlaşsa da, olumsuz görüşlerin de yüksek bir yüzde taşıdığı dikkate alınarak kazanımların eksik yönlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve bilimsel gelişmelere bağlı olarak güncellenmesi gerektiği söylenebilir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Etkinliklerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 2’de öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının etkinliklerine ilişkin görüşlerinin dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 2.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Etkinliklerine İlişkin Dağılımlar

Maddeler	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		\bar{X}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1)Etkinlikler Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun niteliktedir.	63	16.3	222	57.4	87	22.5	15	3.9	---	---	3.86
2) Etkinlikler ilgili oldukları kazanımları kavratmaya yöneliktir	63	16.3	180	46.5	117	30.2	27	7.0	---	---	3.72
3) Etkinlikler ilgili oldukları kazanımlar ile tam anlamıyla ilişkilidir.	48	12.4	159	41.1	159	41.1	21	5.4	---	---	3.60
4)Etkinlikler öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine uygundur.	39	10.1	168	43.4	141	36.4	36	9.3	3	0.8	3.52
5)Etkinlikler içerdiği bilgi olarak doyurucu ve yeterlidir.	33	8.5	126	32.6	156	40.3	66	17.1	6	1.6	3.29
6)Etkinlikler öğrenciler için ilgi çekicidir.	24	6.2	117	30.2	189	48.8	48	12.4	9	2.3	3.25
7)Etkinlikler öğrenciler için açık ve nettir.	27	7.0	129	33.3	177	45.7	48	12.4	6	1.6	3.31
8)Her kazanım için belirlenen etkinlik sayısı yeterlidir.	27	7.0	135	34.9	144	37.2	63	16.3	18	4.7	3.23
9)Etkinlikler için belirlenen ders süresi yeterlidir.	27	7.0	138	35.7	150	38.8	54	14.0	18	4.7	3.26
10)Etkinlikler görsel içerik açısından yeterlidir.	27	7.0	144	37.2	168	43.4	48	12.4	---	---	3.38
11)Etkinlikler öğrencilerin aktif katılımını sağlar niteliktedir.	24	6.2	108	27.9	213	55.0	42	10.9	---	---	3.29
12)Etkinlikler öğrencilerin bilimsel araştırma merakını artırır niteliktedir.	21	5.4	114	29.5	180	46.5	66	17.1	6	1.6	3.20
13) Etkinlikler öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerini sağlar niteliktedir.	30	7.8	111	28.7	168	43.4	69	17.8	9	2.3	3.21
14) Etkinlikler sınıf ortamında kolayca uygulanabilir.	36	9.3	141	36.4	159	41.1	45	11.6	6	1.6	3.40

15) Etkinlikler öğrencilerin yaratıcı düşünce becerilerini geliştirir niteliktedir.	27	7.0	120	31.0	180	46.5	54	14.0	6	1.6	3.27
16) Etkinlikler öğrencilerin grup çalışmaları yapmalarına imkân tanımaktadır.	30	7.8	135	34.9	177	45.7	45	11.6	---	---	3.38
17) Etkinlikler farklı öğretim yöntem ve teknikleri uygulamaya elverişlidir.	36	9.3	150	38.8	162	41.9	36	9.3	3	0.8	3.46
18) Etkinlikler öğrencilerin işbirliğine dayalı öğrenme isteklerini artırır niteliktedir.	39	10.1	132	34.1	180	46.5	33	8.5	3	0.8	3.44
Genel Toplam/Ortalama	621	8.9	2529	36.3	2907	41.7	816	11.7	93	1.3	3.39

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının etkinlikler boyutu incelendiğinde aritmetik ortalaması en yüksek madde ($\bar{X} = 3.86$) ile “Etkinlikler Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun niteliktedir.” ifadesidir. Aritmetik ortalaması en düşük olan madde ise ($\bar{X} = 3.20$) ile “Etkinlikler öğrencilerin bilimsel araştırma merakını artırır niteliktedir.” ifadesidir. Bu durumda, öğretmenlerin en çok etkinliklerin Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun olduğu konusunda, en az ise etkinliklerin öğrencilerin bilimsel araştırma merakını artırır nitelikte olduğu ifadesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Aritmetik ortalamaların ortalamasına bakıldığında $\bar{X} = 3.39$ 'dur. Bu durumda öğretmenler genel olarak programın etkinlikler boyutuna ilişkin “kısmen katılıyorum” seviyesinde görüş belirtmişlerdir. Etkinliklerle ilgili tüm maddelere verilen yanıtların toplamı incelendiğinde öğretmenlerin %45.2'sinin “tamamen katılıyorum ve katılıyorum”, % 54.8'inin “kısmen katılıyorum, katılmıyorum ve hiç katılmıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu sonuçlara göre öğretmen görüşlerinin “kısmen katılıyorum” seviyesinde yoğunlaşmasıyla birlikte “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” görüşleri de eklendiğinde programda yer alan etkinliklerle ilgili olumsuz görüşlerin yüksek bir yüzde taşıdığı görülmektedir. Özellikle etkinliklerin bilgi olarak doyuruculuğu, süre olarak yeterliği, bilimsel araştırma merakını artırması ve etkinlik sayısının yeterli olması konularındaki görüşlerin ortalamasının diğer maddelere göre düşük olmasından hareketle bu konularda düzenlemeler yapılması gerektiği görülmektedir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Temalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 3'te öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının temalarına ilişkin görüşlerinin dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 3.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Temalarına İlişkin Dağılımlar

Maddeler	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		\bar{X}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1) Temalar Hayat Bilgisi programının genel amaçlarına uygundur.	87	22.5	192	49.6	87	22.5	21	5.4	---	---	3.89
2) Hayat bilgisi dersi için 3 tema yeterlidir.	108	27.9	138	35.7	102	26.4	39	10.1	---	---	3.81
3) Temalar içerik olarak yeterli ve doyurucu bilgi taşır.	57	14.7	111	28.7	168	43.4	45	11.6	6	1.6	3.43
4) Temaların içerdiği bilgi ve kavramlar öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine uygundur.	51	13.2	135	34.9	165	42.6	33	8.5	3	0.8	3.51
5) Temaların içerdiği kazanımlar tema isimleriyle örtüşmektedir.	66	17.1	186	48.1	117	30.2	15	3.9	3	0.8	3.76
6) Temalarda yer alan metinler, kazanımlar ile örtüşmektedir.	45	11.6	189	48.8	135	34.9	12	3.1	6	1.6	3.65
7) Temalar yakından uzağa ilkesine uygun ilerlemektedir.	57	14.7	177	45.7	129	33.3	18	4.7	6	1.6	3.67
8) Temalar kolaydan zora ilkesine uygun ilerlemektedir.	60	15.5	174	45.0	129	33.3	18	4.7	6	1.6	3.68
9) Temalar basitten karmaşığa ilkesine uygun ilerlemektedir.	57	14.7	195	50.4	117	30.2	12	3.1	6	1.6	3.73
10) Temalar farklı öğretim yöntem ve teknikleri uygulamak için elverişlidir.	51	13.2	162	41.9	153	39.5	21	5.4	---	---	3.62
11) Temalar öğrenciler için ilgi çekici konu başlıkları ve metinler içerir.	45	11.6	144	37.2	156	40.3	36	9.3	6	1.6	3.48
12) Temalar üst sınıflardaki Sosyal Bilgiler dersine hazırlayıcı nitelik taşır.	42	10.9	159	41.1	156	40.3	27	7.0	3	0.8	3.54
13) Temaların içeriği Atatürkçülük ile ilgili yeterli içerik taşır.	45	11.6	165	42.6	123	31.8	45	11.6	9	2.3	3.49
14) Temalar için belirlenen süreler uygundur.	48	12.4	171	44.2	114	29.5	36	9.3	18	4.7	3.50
Genel Toplam/Ortalama	819	15.1	2298	42.4	1851	34.1	378	6.9	72	1.3	3.62

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının temalar boyutu incelendiğinde aritmetik ortalaması en yüksek madde ($\bar{X}=3.89$) ile “Temalar Hayat Bilgisi programının genel amaçlarına uygundur.” ifadesidir. Aritmetik ortalaması en düşük olan madde ise ($\bar{X}=3.43$) ile “Temalar

içerik olarak yeterli ve doyurucu bilgi taşır.” ifadesidir. Bu durumda, öğretmenlerin en çok temaların Hayat Bilgisi programının genel amaçlarına uygun olduğu konusunda, en az ise temaların içerik olarak yeterli ve doyurucu bilgi taşıması ifadesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Aritmetik ortalamaların ortalamasına bakıldığında $\bar{X} = 3.62$ 'dir. Bu durumda öğretmenler genel olarak programın temalar boyutuna ilişkin “katılıyorum” seviyesinde görüş belirtmişlerdir. Etkinliklerle ilgili tüm maddelere verilen yanıtların toplamı incelendiğinde öğretmenlerin %57.5'nin “tamamen katılıyorum ve katılıyorum”, %43.5'inin “kısmen katılıyorum, katılmıyorum ve hiç katılmıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu sonuçlara göre öğretmen görüşlerinin “katılıyorum” seviyesinde yoğunlaşmasıyla programda yer alan temalarla ilgili olumlu görüşlerin yüksek bir yüzde taşıdığı görülmektedir. Ancak temaların ilgi çekici metinler ve konu başlıkları içermesi, içerik olarak yeterli ve doyurucu bilgi taşıması, temaların içerdiği bilgi ve kavramların öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine uygunluğu maddelerinin diğer maddelere göre düşük bir yüzde taşımasından hareketle bu konularda düzenlemeler yapılmasının olumlu olacağı görülmektedir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Ölçme Değerlendirme Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4'de öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinin dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Ölçme Değerlendirme Boyutuna İlişkin Dağılımlar

Maddeler	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		\bar{X}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1)Programda yer alan ölçme değerlendirme yöntemleri açık ve nettir.	57	14.7	144	37.2	165	42.6	18	4.7	3	0.8	3.60
2)Programda yer alan ölçme değerlendirme yöntemleri amaca uygundur.	51	13.2	150	38.8	174	45.0	12	3.1	--	--	3.62
3)Ölçme değerlendirme öğretim süreci devam ederken uygulanmaktadır.	63	16.3	171	44.2	135	34.9	18	4.7	--	--	3.72
4)Ölçme değerlendirme öğretim süreci bitince uygulanmaktadır.	57	14.7	150	38.8	129	33.3	39	10.1	12	3.1	3.51

5)Ölçme değerlendirmeye ayrı ders saati ayrılmaktadır.	54	14.0	117	30.2	135	34.9	66	17.1	15	3.9	3.33
6)Ölçme değerlendirme için programdaki gözlem formları kullanılmaktadır.	48	12.4	162	41.9	138	35.7	27	7.0	12	3.1	3.53
7)Ölçme değerlendirme için performans görevi kullanılmaktadır.	33	8.5	150	38.8	105	27.1	63	16.3	36	9.3	3.20
8)Ölçme değerlendirme için proje görevi kullanılmaktadır.	21	5.4	117	30.2	105	27.1	81	20.9	63	16.3	2.87
9)Ölçme değerlendirme için soru-cevap yöntemi kullanılmaktadır.	102	26.4	180	46.5	90	23.3	9	2.3	6	1.6	3.93
10)Ölçme değerlendirme için doğru- yanlış ve boşluk doldurma etkinlikleri yapılmaktadır.	120	31.0	174	45.0	81	20.9	9	2.3	3	0.8	4.03
11)Ölçme değerlendirme için yazılı sınav yapılmaktadır.	51	13.2	99	25.6	108	27.9	75	19.4	54	14.0	3.04
12)Ölçme değerlendirme için çoktan seçmeli testler kullanılmaktadır.	75	19.4	162	41.9	105	27.1	24	6.2	21	5.4	3.63
13)Ölçme değerlendirme için sözlü uygulamalar yapılmaktadır.	105	27.1	174	45.0	93	24.0	9	2.3	6	1.6	3.93
14)Ölçme değerlendirme için farklı yöntem teknikler uygulanmaktadır.	90	23.3	171	44.2	111	28.7	15	3.9	---	---	3.86
15)Ölçme değerlendirme sonunda öğrenciler puanla değerlendirilmektedir.	54	14.0	120	31.0	105	27.1	60	15.5	48	12.4	3.18
16)Ölçme değerlendirme sonunda öğrenciler notla değerlendirilmektedir.	39	10.1	93	24.0	120	31.0	75	19.4	60	15.5	2.93
17)Ölçme değerlendirme sonunda öğrenciler sözlü olarak değerlendirilmektedir.	90	23.3	147	38.0	108	27.9	24	6.2	18	4.7	3.68
18)Ölçme değerlendirmeye programda gerekli önem verilmiştir.	54	14.0	147	38.0	150	38.8	30	7.8	6	1.6	3.55
19)Programda yer alan ölçme değerlendirme yöntemleri yeterlidir.	48	12.4	123	31.8	159	41.1	42	10.9	15	3.9	3.37
20)Programda yer alan ölçme değerlendirme yöntemleri öğrencilerin kazanımları kavradıklarını tam olarak ölçer.	36	9.3	105	27.1	183	47.3	45	11.6	18	4.7	3.24
21)Programda yer alan ölçme değerlendirme yöntemleri öğrencilerin kendi seviyelerini fark etmelerini sağlar.	45	1.6	120	31.0	183	47.3	24	6.2	15	3.9	3.40

22)Programda yer alan ölçme değerlendirme yöntemleri öğrencilerin başarılarının artması için onları motive edici niteliktedir.	36	9.3	126	32.6	180	46.5	36	9.3	9	2.3	3.37
23)Ölçme değerlendirme sonucunda öğretmenin kararsız kaldığı durumlar olmaktadır.	39	10.1	123	31.8	150	38.8	45	11.6	30	7.8	3.24
24) Ölçme değerlendirme yöntemlerine yeni yaklaşımlar ile farklı yöntemler eklenmelidir.	120	31.0	147	38.0	102	26.4	9	2.3	9	2.3	3.93
Genel Toplam/ Ortalama	1488	16.0	3372	36.3	3114	33.5	855	9.2	459	4.9	3.48

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının ölçme değerlendirme boyutu incelendiğinde aritmetik ortalaması en yüksek madde ($\bar{X}=4.03$) ile “Ölçme değerlendirme için doğru- yanlış ve boşluk doldurma etkinlikleri yapılmaktadır.” ifadesidir. Aritmetik ortalaması en düşük olan madde ise ($\bar{X}=2.87$) ile “Ölçme değerlendirme için proje görevi kullanılmaktadır.” ifadesidir. Bu durumda, öğretmenlerin en çok ölçme değerlendirme için doğru-yanlış ve boşluk doldurma etkinlikleri kullanma konusunda, en az ise ölçme değerlendirme için proje görevi kullanma konusunda yoğunlaştığı görülmektedir. Aritmetik ortalamaların ortalamasına bakıldığında $\bar{X}=3.48$ 'dir. Bu durumda öğretmenler genel olarak programın ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin “katılıyorum” seviyesinde görüş belirtmişlerdir. Etkinliklerle ilgili tüm maddelere verilen yanıtların toplamı incelendiğinde öğretmenlerin %52.3'ünün “tamamen katılıyorum ve katılıyorum”, %47.7'sinin “kısmen katılıyorum, katılmıyorum ve hiç katılmıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu sonuçlara göre öğretmen görüşlerinin “katılıyorum” seviyesinde yoğunlaşmasıyla programda yer alan ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin olumlu görüşlerin biraz daha fazla oranda olduğu görülse de “kısmen katılıyorum”, “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” görüşlerinin fazlalığının da dikkat çekici olduğu görülmektedir. Ayrıca ölçme değerlendirmenin hem öğretim süreci devam ederken hem de sürecin sonunda uygulandığı, ölçme değerlendirme için çoklukla doğru-yanlış, boşluk doldurma, programdaki gözlem formları, soru-cevap yöntemi, çoktan seçmeli testler, sözlü uygulamalar ve farklı yöntemler uygulandığı tespit edilmiştir. Performans görevi, proje görevi ve yazılı sınavların çoğunlukla kullanılmadığı; öğrencilerin ölçme değerlendirme sonunda puan ve notla yerine daha çok sözlü olarak değerlendirildiği görülmüştür. Bunun yanında, programda ölçme değerlendirmeye gerekli önemin “kısmen” verildiği, programdaki ölçme değerlendirme yöntemlerinin amaca uygun ve daha açık, net olması gerektiği; programdaki ölçme

değerlendirme yöntemlerinin yeterli olmadığı, programa farklı yöntem ve tekniklerin eklenmesinin uygun olacağı; programda yer alan ölçme değerlendirme yöntemlerinin öğrencilerinin seviyelerini fark etmelerinde ve başarılarının artması için motive olmalarını sağlamakta yeterli olmadığı görülmüştür.

Tablo 5'te Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının tüm boyutlarının genel bir değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Tablo 5.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Ögelerine İlişkin Genel Dağılım

Programın Öğeleri	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Aritmetik Ortalama \bar{X}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Kazanımlar	11.1	1125	44.6	4395	37.5	3777	7.0	705	0.5	60	3.57
Etkinlikler	8.9	21	36.3	2529	41.7	2907	11.7	816	1.3	93	3.39
Temalar	15.1	819	42.4	2298	34.1	1851	6.9	378	1.3	72	3.62
Ölçme Değerl.	16.0	1488	36.3	3372	33.5	3114	9.2	855	4.9	459	3.48
Genel Toplam	12.7	4053	39.9	12594	36.7	11649	8.7	2754	2.0	684	3.51

Tablo 5'e göre, öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının geneline ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması $\bar{X} = 3.51$ olup, "katılıyorum" seviyesindedir. Ancak öğretmenlerin % 47.4'ü "kısmen katılıyorum, katılmıyorum, hiç katılmıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin en fazla olumlu görüş belirttikleri boyutlar kazanımlar ve temalar olurken; en az olumlu görüş belirttikleri boyutlar etkinlikler ve ölçme değerlendirme olmuştur. Bu sonuca göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının tüm boyutlarının eksik yönlerinin giderilmesi; özellikle etkinlikler ve ölçme-değerlendirme boyutunun yeniden gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile ilgili öğretmen görüşleri çerçevesinde elde edilen bulgulara göre; programda yer alan kazanımlar öğrencilerin bilimsel araştırma ve öğrenme merakını artırıcı, öğrencilerde yaratıcı düşünme becerisi geliştirir ve öğrencilerde eleştirel düşünebilme becerisini geliştirir nitelikte hazırlanmamıştır. Gülener (2010), yaptığı çalışmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının içeriğinin öğrenciler tarafından merak ve araştırma

isteği yaratmaktan uzak olduğunu saptamıştır. Yine aynı araştırmada öğretim programındaki etkinliklerin ilişkili olduğu temalar ve beceriler ile örtüştüğü tespit edilmiştir. Bu araştırmada da katılımcı öğretmen görüşleri, etkinliklerin ilgili oldukları kazanımları vermeye yönelik hazırlandığı ve ilgili oldukları kazanımlar ile tam anlamıyla ilişkili olduğu yönündedir. Bu bulgular birbirini destekler niteliktedir. Türkyılmaz (2011) ise, programın kazanımlarının Hayat Bilgisi dersinin genel amaçlarına uygun olduğunu, ancak programda yer alan içeriğin öğrencilerin ilgisini çekmemekle birlikte farklı etkinliklerin yapılmasına imkân verecek şekilde hazırlanmadığını saptamıştır. Bu araştırmada da, programın kazanımlarının Hayat Bilgisi dersinin genel amaçlarına uygun olduğu, ancak temaların içerdiği bilgi ve kavramlar olarak öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine yeterince uygun olmadığı görülmüştür. Ayrıca, öğrencilerin grup çalışmaları yapmaları gibi farklı öğretim yöntem ve teknikleri uygulamaya yeterince elverişli olmadığı tespit edilmiştir. Türkyılmaz (2011), programın kazanımlarının Atatürkçülük konularıyla yeterince ilişkilendirildiği, ara disiplinlerle ise yeterince ilişkilendirilmediği sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmada da programın kazanımlarının Atatürkçülük konuları ile yeterince ilişkilendirildiği, ara disiplinlerle yeterince ilişkilendirilmediği sonucu tespit edilmiştir. Türkyılmaz (2011) araştırmasında Hayat Bilgisi Programının kazanımlarının öğrencilerin problem çözme becerisi kazanmalarını sağlayabilecek yeterlilikte olduğunu tespit ederken, Şenay (2015) araştırmasının sonuçlarına göre Hayat Bilgisi Programının öğrencilerin problem çözme becerisini geliştirecek yeterlilikte olmayabileceğini saptamıştır. Bu araştırmada da, kazanımların öğrencilerin problem çözme becerilerini ve üstbilişsel becerilerini yeterince geliştirir nitelikte olmadığı saptanmıştır. Demir (2007) yaptığı araştırmada temaların yakından uzağa, somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru sıralandığını ve temalarda Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterli olduğunu saptamıştır. Bu araştırmada da temaların yakından uzağa, kolaydan zora ve basitten karmaşığa ilkelerine uygun ilerlediği ve Atatürkçülük ile ilgili yeterli içerik taşıdığı tespit edilmiştir. Tuncer (2009) yaptığı araştırmada kazanımların birçoğunun gerçekleştirilebilir nitelikte olduğu, tematik yaklaşımın benimsenmesinin olumlu bulunduğu ve temalarla ilgili genel görüşlerin olumlu yönde olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Bu araştırmada da programın temalar boyutuna ilişkin öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması $\bar{X} = 3.62$ ile diğer boyutlara göre daha yüksek bir ortalama taşımakta, temalar ile ilgili genel görüşlerin olumlu olduğu görülmektedir. Demir (2007), Tuncer (2009) ve Türkyılmaz (2011) yaptıkları araştırmalarda öğretmenlerin programda yer alan ölçme değerlendirme yöntemlerinden performans ve proje ödevlerini uyguladıklarını tespit ederlerken; bu araştırmada öğretmenlerin performans ve proje ödevlerini düşük oranda

kullandıkları görülmüştür. Bunun yanında ölçme değerlendirme için kullanılan soru-cevap, doğru-yanlış, boşluk doldurma, çoktan seçmeli sorular, sözlü uygulamalar gibi yöntem ve tekniklerin diğer araştırmalarda saptanan yöntem ve tekniklerle örtüştüğü görülmektedir.

Tüm bulgular ışığında, bu araştırmayla elde edilen bulguların, konuyla ilgili araştırmalarla pek çok noktada örtüştüğü; bazı yönleriyle de yapılan çalışmalara kıyasla daha farklı bir perspektif çizdiği söylenebilir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Kazanımlarına İlişkin Sonuçlar

Öğretmen görüşleri çerçevesinde elde edilen bulgulara dayalı olarak Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının kazanımları; Hayat Bilgisi dersinin genel amaçlarına ve Türkçe dilbilgisi kurallarına uygundur. Kazanımlar anlaşılır ve net olmakla birlikte, öğrencilerin bilişsel gelişim, duyuşsal gelişim ve psiko-motor gelişim düzeylerine uygundur. Ancak öğrencilerinin gerçek yaşamlarıyla birebir örtüşmekte yeterli olmadığı, ilgi çekici olmadığı, sürenin yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Kazanımlar programdaki beceriler ile örtüşmektedir. Ancak kazanımlar öğrencilerin bilimsel araştırma ve öğrenme merakını artırıcı, öğrencilerde yaratıcı düşünme becerisi geliştirir ve öğrencilerde eleştirel düşünebilme becerisini geliştirir nitelikte hazırlanmamıştır. Ayrıca öğretmenlere göre kazanımlar, öğrencilerin problem çözme becerilerini ve üstbilişsel becerilerini geliştirir nitelikte de değildir. Bunun yanında kazanımlar öğrencilerde millî ve manevi değerler ile etik davranışları geliştirici nitelikte hazırlanmıştır. Öğrencilerde çevre bilinci oluşturacak niteliklere sahiptir. Öğrencilerde empati ve hoşgörü davranışını geliştirici niteliktedir. Atatürkçülük konuları ile yeterince ilişkilendirilmiştir ancak ara disiplinlerle yeterince ilişkilendirilmemiştir.

Bu çalışmada kazanımlara dair elde edilen sonuçlarla; 2015 ve 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programları'nın kazanımlar boyutları karşılaştırıldığında, yeni hazırlanan öğretim programlarında özellikle kazanım sayılarının azaltılması dikkat çekmektedir. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda 289 olan toplam kazanım sayısı; 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda 146, 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda ise 143 olarak güncellenmiştir (MEB, 2015, 2017). Ayrıca kazanımların yeni öğretim programında daha anlaşılır ve net bir dille yer aldığı görülmektedir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Etkinliklerine İlişkin Sonuçlar

Öğretmen görüşleri çerçevesinde elde edilen bulgulara dayalı olarak Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının etkinlikleri Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun nitelikte olduğu sonucuna

ulaşılabilir. Öğretim programındaki etkinlikler, ilgili oldukları kazanımları kavratmaya yönelik hazırlanmış olup, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine uygundur. Ancak elde edilen veriler etkinliklerin, içerdiği bilgi bakımından yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Yine öğretmenler, etkinliklerin açık ve net olmadığı, etkinlik sayısının yetersiz olduğu, etkinliği gerçekleştirebilmek için verilen ders süresinin yetersiz olduğu, etkinliklerin öğrenciyi aktif kılmada yetersiz kaldığı, öğrencilerin merakını cezbedici özellikte olmadığı, yaratıcı düşünme ve işbirlikli çalışma gibi becerilerin geliştirilmesinde eksik kaldığı noktasında birleşmişlerdir.

2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda öğrencilerin bilimsel süreç becerilerinin geliştirilmesi, keşfeden, sorgulayan, üreten, sorun çözebilen bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerde toplumsal değerlerin kazandırılmasına önem verilmiştir. Ayrıca 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile uyumlu şekilde öğrenci merkezli yöntem ve stratejilerin kullanılması istenmektedir. Bunun yanında 2017 Hayat Bilgisi Programı'nda 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile benzer şekilde dersin zevkli ve eğlenceli bir şekilde işlenmesi ve etkinliklerin kazanımlar için gerekli temel yaşam becerilerinin geliştirilmesine önem verilmesi beklenmektedir (MEB, 2017).

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Temalarına İlişkin Sonuçlar

Öğretmen görüşleri çerçevesinde elde edilen bulgulara dayalı olarak Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının temaları; Hayat Bilgisi programının genel amaçlarına uygundur. Hayat Bilgisi dersi için 3 tema yeterli görülmektedir (Okul Heyecanım, Benim Eşsiz Yuvam, Dün Bugün Yarın). Ancak temalar içerik olarak yeterli ve doyurucu bilgi taşımamaktadır. İçerdiği bilgi ve kavramlar olarak öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine yeterince uygun değildir. Bunun yanında temaların içerdiği kazanımlar tema isimleriyle örtüşmektedir. İçeriğinde yer alan metinler, kazanımlar ile örtüşmektedir. Temalar yakından uzağa, kolaydan zora ve basitten karmaşığa ilkelerine uygun ilerlemiş ve farklı öğretim yöntem ve teknikleri uygulamak için elverişli olacak şekilde hazırlanmıştır. Ancak temalar öğrenciler için ilgi çekici konu başlıkları ve metinler içerecek şekilde hazırlanmamıştır.

Bunun yanında temaların üst sınıflardaki sosyal bilgiler dersine hazırlayıcı nitelikte olduğu, Atatürkçülükle ilgili yeterli içerik taşıdığı tespit edilmiştir.

2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile temaların yerine ünite temelli yaklaşıma geçilmiştir. Bu yaklaşım 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda da devam etmektedir. 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda bulunan 3 temanın ("Okul Heyecanım", "Benim Eşsiz Yuvam", "Dün Bugün Yarın") yerine 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda 6 ünite yer almıştır.

Bunlar; “Ben ve Okulum”, “Ailem ve Evim”, “Sağlıklı Hayat”, “Güvenli Hayat”, “Ülkemi Seviyorum”, “Doğa ve Çevre”dir. 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda bu tema isimlerinin bir kısmı değişmiş ve “Okulumuzda Hayat”, “Evimizde Hayat”, “Sağlıklı Hayat”, “Güvenli Hayat”, “Ülkemizde Hayat”, “Doğada Hayat” olarak yeniden adlandırılmıştır. 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda, “Okulumuzda Hayat” ve “Evimizde Hayat” temalarının kazanım sayısı artarken; “Sağlıklı Hayat”, “Güvenli Hayat” ve “Doğada Hayat” temalarının kazanım sayısı azalmıştır. “Ülkemizde Hayat” temasının kazanım sayısı ise aynı kalmıştır. Buradan hareketle kazanım sayılarının azaltılmasının sebep ve sonuçlarının inceleneceği ileri araştırmalar yapılması gerekliliği ortadadır.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Ölçme Değerlendirme Boyutuna İlişkin Sonuçlar

Öğretmen görüşleri çerçevesinde elde edilen bulgulara dayalı olarak Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının ölçme değerlendirme boyutunda; programda yer alan ölçme değerlendirme yöntemlerinin yeterince açık ve net olmadığı, amaca uygunluğunun yetersiz olduğu, sürenin yetersiz olduğu gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Ölçme değerlendirmeye programda gerekli önem kısmen verilmiştir ancak; programda yer alan ölçme değerlendirme yöntemleri yeterli görülmemektedir. Yine, ölçme değerlendirme yöntemleri öğrencilerin kendi seviyelerini fark etmelerini yeterince sağlamamakta ve öğrencilerin başarılarının artması için onları yeterince motive etmemektedir. Ölçme değerlendirme sonucunda öğretmenin kararsız kaldığı durumlar olmamaktadır. Ölçme değerlendirme yöntemlerine yeni yaklaşımlar ile farklı yöntemler mutlaka eklenmelidir.

2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda, 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda benimsenen süreç odaklı ölçme değerlendirme anlayışı, hem süreç hem sonuç odaklı olarak yer almaktadır. 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda ölçme değerlendirmede bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması istenmektedir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçlarıyla aynı doğrultuda, 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda ölçme değerlendirmenin yargılamaya amaçlı değil öğrenci için yol gösterici ve motive edici bir anlayışla ele alınması gerektiği belirtilmektedir (MEB, 2017).

Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına göre uygulamaya ve araştırmacılara yönelik öneriler şu şekildedir:

- 1-Hayat Bilgisi Öğretim Programında öğretmenlerce yeterli bulunmayan ögelerde gerekli düzenlemeler yapılabilir.
- 2-Etkinliklerin ve temaların eksik yönleri yeniden gözden geçirilebilir ve bilimsel koşullara bağlı olarak güncellenebilir.
- 3-Ölçme değerlendirme boyutunun eksik yönleri gözden geçirilebilir, bilimsel gelişme ve yeniliklere bağlı olarak yetersiz görülen kısımların güncellenmesi ve daha işlevsel hale getirilmesi sağlanabilir.
- 4-Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili benzer araştırmalar farklı çalışma grupları ile yapılabilir.
- 5-Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının ögeleri, programın uygulandığı öğrencilerin gözünden incelenebilir.

Kaynaklar

- Acat, M.B. & Uzunkol, E.D. (2007). Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim programlarındaki değerlendirme sürecine ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 1-27.
- Alak, G. (2011). *Hayat Bilgisi öğretim programı ögelerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Büyükkaragöz, S. (1997). *Program geliştirme "kaynak metinler"*. (Genişletilmiş 2.b.). Konya: Kuzucular.
- Çalışır, F. (2011). *Hayat Bilgisi dersinde karikatürlerle öğretimin öğrenci başarısına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Demir, S. (2007). *İlköğretim okulu Hayat Bilgisi dersi programının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Kayseri ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Demirel, Ö. (2001). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: Pegem.

- Demirel, Ö. (2002). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. (4.b.). Ankara: Pegem.
- Gülener, S. (2010). *Hayat Bilgisi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi (Şanlıurfa ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Güleryüz, H. (2008). *Hayat Bilgisi öğretimi ve programı*. Ankara: Pegem.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (18.b.). Ankara: Nobel.
- Kayalar, D. (2007). *İlköğretim 1, 2. ve 3. sınıf Hayat Bilgisi ders programının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi (Kars ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- MEB. (2009). *İlköğretim 1. 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2015). *İlkokul 1. 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB
- MEB. (2017). *İlkokul 1. 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, T. & Kalafatçı, Ö. (2016). İlkokul Hayat Bilgisi dersi öğretim programının uygulanabilirliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*(1), 58-74.
- Saylan, N. (2001). Ortaöğretim öğretmenlerinin program tasarısı ile ilgili görüşleri ve tasarı süreçlerindeki davranışlarının belirlenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(6), 1-13.
- Şenay, Y. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi programına ilişkin görüşlerinin incelenmesi: Bursa ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Tabachnick, B. G, & Fidell, L.S. (2001). *Using multivariate statistics* (4.b.). Boston: Ally And Bacon.
- Tuncer, Ö. (2009). *İlköğretim 3. sınıf Hayat Bilgisi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Türkyılmaz, A. (2011). *İlköğretim Hayat Bilgisi öğretim programının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi (Balıkesir ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Uçan, A. (1989). *Çağdaş eğitimde program geliştirme sürecine genel bakış*. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Uğur, T. (2006). *2005 İlköğretim 1., 2. ve 3. sınıflar Hayat Bilgisi Dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri (Uşak ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Varış, F. (1988). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler*. Ankara: Ankara Üniversitesi.